

РЕЛОКАЦІЯ ЯК МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ СПРОМОЖНОСТІ ГРОМАД В МЕЖАХ НЕОКУПОВАНОЇ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Олег ІЛЬНИЦЬКИЙ

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права
Львівського національного університету імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Понад 11 років Україна існує в умовах військової агресії з боку російської федерації та її сателітів, а після 24 лютого 2022 року інтенсивність воєнних дій відродили із забуття реальність повномасштабної війни на теренах Європи. Фактичні зміни функціонування держави, зумовлені викликами цих обставин, знайшли своє відображення у правовому регулюванні в рамках спеціального адміністративно-правового режиму воєнного стану.

Заходами цього режиму відповідно до статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» є евакуація населення, затриманих осіб та засуджених, матеріальних і культурних цінностей, що перебувають у державній власності (пункти 19, 19-1, 24). Натомість, пункт 9 статті 5 Закону України «Пр військово-цивільні адміністрації» згадував серед повноважень цих органів військового управління здійснювати евакуацію підприємств, установ та організацій (без визначення форми власності і видів діяльності). Очевидно, що це має свій сенс, оскільки виробничі потужності є одним з елементів цілісної економічної системи, що потребує фізичного захисту в умовах збройного конфлікту на території в рамках функціонування «економічного фронту» або «економічного тилу».

Усвідомлюючи ці спонуки, Законом України від 28 липня 2022 року були внесені численні зміни до деяких законодавчих актів України щодо сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави.

Таким чином, релокація – переміщення підприємств, установ та організацій з території безпосереднього ведення бойових дій чи їхньої реальної загрози – стало ще одним елементом нового державно-економічного порядку.

Нормативно-правове регулювання заходів релокації підприємств на сьогодні здійснюється на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 17.03.2022 № 305 «Про особливості роботи акціонерного товариства «Укрпошта» в умовах воєнного стану», якою, зокрема, передбачено безоплатне перевезення АТ «Укрпошта» майна вітчизняних підприємств, установ та організацій згідно з переліком, який формує Мінекономіки і передає до Міністерства інфраструктури України, а також розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.03.2022 № 246-р «Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію», яким центральним та

місцевим органам влади надано низку доручень, зокрема, стосовно визначення переліку суб'єктів господарювання, які переміщатимуться на безпечну територію, та переліку вільних виробничих площ, які можуть використовуватися такими суб'єктами; надання інформаційної та організаційної допомоги щодо можливостей розміщення та проживання працівників переміщених підприємств; забезпечення оперативного підключення виробничих потужностей переміщених суб'єктів до газо-, водо-, електропостачання та інших інженерних комунікацій.

Тобто, державна підтримка може передбачати: підбір місця розташування для потужностей підприємства; допомогу з перевезенням на нову локацію; сприяння в розселенні працівників та пошуку нових співробітників; підтримку у відновленні логістики, закупівлі сировини та пошуку ринків збуту. Основна відповідальність покладена на військові адміністрації.

Однак важливим суб'єктом процедури релокації є громади, які у контексті децентралізації безпосередньо є приймаючими сторонами релокованих виробничих потужностей і людського потенціалу.

Ще на початку 2023 року – після року запуску та найактивнішого функціонування програми релокації Міністерство економіки звітувало про те, що від початку війни 800 підприємств було релоковано з небезпечних регіонів за підтримки держави. Найбільше підприємств релокувались до Львівської (24 %), Закарпатської (14,5 %), Чернівецької (9,8 %), Івано-Франківської (8,3 %), Хмельницької (7,3 %), Тернопільської (6,3 %) областей. Це дозволило зберегти понад 35 тисяч робочих місць, окрім того, додатково створити ще понад 7 тисяч осіб. Релоковані підприємства продовжують повноцінно працювати та сплачувати податки – загалом за 2022 рік ними перераховано понад 1,14 млрд грн єдиного соціального внеску.

Таким чином, інтерес приймаючих громад до релокованих підприємств очевидний – фактично йдеться про внутрішнє інвестування зі створенням додаткової податкової бази для надходжень до місцевих бюджетів за рахунок оподаткування доходів, нарахованих роботодавцями працівникам, супутній розвиток виробничої та соціальної інфраструктури.

Одним з успішних та масштабних проєктів релокації виробництва став запуск протягом 2022-2023 року на території Оброшинської сільської територіальної громади Львівської області діяльності релокованого підприємства із Харківської області Товариства з обмеженою відповідальністю «Кегичірське», яке зареєстроване в громаді як Товариство з обмеженою відповідальністю «Львівський хлібопекарський комплекс». При виході на повну потужність, завод планує працевлаштувати близько 3 000 осіб, а загальний розмір інвестицій заявлений на рівні 20 мільйонів євро. Цей же інвестор перемістив біля міста Пустомити Львівської області власний завод з виробництва меблів.

Водночас, проведені дослідження умов та процедур релокації¹ свідчить про те, що за винятком локаційно-логістичних механізмів, державою до

¹ Право на працю та особливості його реалізації і захисту в умовах правового режиму воєнного стану на підставі інструментів моніторингу «Місцевий індекс прав людини» (на прикладі Оброшинської територіальної громади) – 52 с. – URL: <https://www.helsinki.org.ua/publications/yak-realizuietsia-pravo-na-pratsiu-na-lvivshchyni-eksperty-doslidyly-osnovni-tendentsii/>

останнього часу не враховуються складнощі з якими стикається релоковане підприємство в частині перезапуску виробництва, фактичної відсутності оборотних засобів та достатньої кількості фахових людських ресурсів.

Тим більше, громади не володіють жодними можливостями, щоб залучити інвестиційно-привабливі виробництва до переїзду на офіційному рівні, за винятком узгодження виділення земельних ділянок для формування просторового базису виробничих потужностей. Залежна і централізована податкова система, дозвільна система природокористування, управління енергетичною інфраструктурою приватними власниками, відсутність ефективних механізмів управління людським ресурсом в умовах воєнного дефіциту виключають конкурентність громад та їх реальний вплив на процес релокації.

Серед пропонованих кроків щодо вирішення цього питання слід рекомендувати громадам розробити і прийняти програми підтримки підприємництва доповнити і поширити сферу їхньої дії як на місцевих підприємців, так і передбачити механізми підтримки переміщених підприємств, які здійснюють діяльність на території Громади. В рамках забезпечення дієвості впровадити інституційний механізм супроводу виконання відповідної програми через функціонування організацій сприяння бізнесу, агенцій економічного розвитку, центрів підтримки підприємництва, організацій роботодавців, які забезпечуватимуть представництво інтересів підприємців перед органами місцевого самоврядування. Програма повинна передбачати реалістичні показники фінансової підтримки.

Держава може передати власні «проблемні» активи суб'єктів державного сектору економіки, які розміщуються на території громад з метою використання їх як стартового базису діяльності (виробничі приміщення, устаткування, земельні ділянки з відповідною інфраструктурою).

З метою подолання дефіциту кваліфікованих працівників, формування конкурентних професійних навиків, знань та умінь і сприяння зайнятості місцевого населення, в рамках діяльності громади розробити алгоритм «зворотного зв'язку» з роботодавцями-стейкхолдерами щодо забезпечення кваліфікованої робочої сили через напрями підготовку кадрів та формування неформальних умінь і навиків для виробництва на базі закладів комунальної власності, передбачити додаткові фінансові стимули для працевлаштування молодих спеціалістів, затребуваних релокальованими підприємствами і організаціями.

Шляхом змін до податкового законодавства, запровадити середньостроковий експеримент щодо можливості зниження ставок місцевих податків (єдиний податок для платників, податку на майно), а також запровадження додаткових пільг за місцевими податками і зборами для суб'єктів господарської діяльності.